

PSORIAZNI DAVOLASHDA BIOLOGIK TERAPIYA: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Nabijonov Bahromjon Bahodirjon o'g'li

Andijon Davlat Tibbiyot Universiteti.Davolash Fakulteti

2-Bosqich Talabasi.Mustaqil Izlanuvchi.

Email:nabijonovbahromjon2519@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada psoriaz kasalligini davolashda biologik terapiyaning ahamiyati, mexanizmi, qo'llanilishi va istiqbollari yoritiladi. Biologik preparatlar immun tizimining yallig'lanish kaskadini (ya'ni, bir-birini ketma-ket faollashtiradigan hujayra va sitokinlar zanjiri) maqsadli tarzda to'sib, kasallik alomatlarini kamaytiradi va bemorlarning hayot sifatini yaxshilaydi. Shuningdek, maqolada sun'iy intellekt yordamida biologik terapiyani individuallashtirish imkoniyatlari va kelajak istiqbollari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: psoriaz, psoriazning asosiy turlari, An'anaviy davolash, biologik terapiya, remissiya, immun tizimi, TNF- α , IL-17, IL-23, mexanizm, preparat, yallig'lanish kaskadi, sun'iy intellekt.

Kirish: Psoriaz — bu surunkali, qaytalanuvchi, autoimmun xususiyatga ega teri kasalligi bo'lib, teri yuzasida qizil, quruq va qipiqланuvchi blyashkalar paydo bo'ladi. Kasallik dunyo aholining 2–4 foizida uchraydi va har qanday yoshda boshlanishi mumkin, odatda 15–25 va 50–60 yoshda kuzatiladi. Psoriaz umrbod davom etadi, klinik ko'rinishi va og'irligi vaqt o'tishi bilan o'zgarib turadi.

Asosiy qism: Kasallikning kelib chiqishi ko'p omilli bo'lib, genetik moyillik, immun tizimi disfunktsiyasi va atrof-muhit omillari bilan bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, HLA-C*06:02 geni erta boshlanuvchi psoriaz va guttat psoriaz bilan bog'liq. Psoriazda yuzaga keladigan yallig'lanish kaskadi — bu murakkab jarayon bo'lib, bir-birini ketma-ket faollashtiradigan hujayra va sitokinlar zanjiri sifatida tavsiflanadi. Masalan: immun tizimi noto'g'ri faollashganda T-limfotsitlar signal beradi, TNF- α , IL-17 va IL-23 sitokinlari ajraladi va ular teri hujayralarining haddan tashqari ko'payishiga olib keladi. Natijada qizil, quruq va qipiqланuvchi blyashkalar paydo bo'ladi

Psoriazning asosiy turlari:

- **Blyashkali (vulgar) psoriaz:** eng keng tarqalgan turi, doimiy qizil qipiqланib tozalanadigan blyashkalar bilan namoyon bo'ladi.
- **Guttat psoriaz:** odatda streptokokk infeksiyasidan keyin paydo bo'ladi, kichik qizil chuqurlar bilan kechadi.
- **Eritrodermik psoriaz:** kamdan-kam uchraydi, terining katta qismi qizaradi va yallig'lanadi og'ir kechadi.

· **Pustulyoz psoriaz:** terida suyuqlik to'plangan pupullalar (pustulalar) paydo bo'ladi, ayrim hollarda tizimli simptomlar bilan birga kechadi.

· **Flexural (teskari) psoriaz:** tana qatlamlari va jinsiy a'zolarga ta'sir qiladi, silliq va aniqlangan chuqurlar bilan kechadi.

· **Tirnoq psoriazi:** tirnoq deformatsiyasi, sarg'ishlik va yallig'lanish bilan tavsiflanadi.

An'anaviy davolash usullari (mahalliy kortikosteroidlar, retinoidlar, fototerapiya) ko'p hollarda vaqtincha yengillik beradi, ammo kasallik ko'pincha qaytalanadi. Shu sababli biologik terapiya psoriaz bilan og'rigan bemorlar uchun eng samarali va istiqbolli davolash usuli hisoblanadi. Biologik dorilar immun tizimining aniq qismlarini nishonga olib, yallig'lanishni kamaytiradi va uzoq muddatli remissiya(kasallikning yengillashishi yoki alomatlarining yo'qolishi) imkonini yaratadi.

Shuningdek, sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari yordamida har bir bemor uchun eng mos biologik preparatni tanlash, davolashga javobni bashorat qilish va nojo'ya ta'sirlarni oldindan aniqlash imkoniyati mavjud. Shu bilan psoriazni davolash yanada individual va samarali bo'ladi.

Biologik terapiya mohiyati

Biologik terapiya — bu immun tizimining aniq qismlarini maqsad qilib olgan dori vositalari bo'lib, ular yallig'lanish mediatorlarini to'sadi va teri hujayralarining haddan tashqari ko'payishini oldini oladi. Biologik preparatlar TNF- α , IL-17 va IL-23 yo'llarini nishonga olib, surunkali yallig'lanish kaskadini buzadi.

Biroq biologik dorilar qimmat narxda bo'lib, ba'zi nojo'ya ta'sirlar (infeksiyaga moyillik, allergik reaksiya) keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli ular tajribali dermatologlar yoki revmatologlar nazorati ostida qo'llaniladi.

Biologik preparatlar guruhi:

Guruh	Mexanizm	Preparatlar	Asosiy ishlatilishi
TNF-α ingibitorlari.	TNF- α sitokinini bloklab, yallig'lanishni kamaytiradi.	Adalimumab. Etanercept. Infliximab. Certolizumab pegol.	Revmatologik kasalliklar (revmatizm, ankilozan spondilit), Crohn kasalligi, psoriaz artriti.

IL-17 ingibitorlari.	IL-17 yo'lini to'sib, teri hujayralarining haddan tashqari ko'payishini kamaytiradi.	Ixekizumab. Secukinumab. Brodalumab. Bimekizumab.	Psoriaz, psoriaz artriti.
IL-23 ingibitorlari.	IL-23 signalini bloklaydi va Th17 yo'lini bostiradi.	Ustekinumab. Guselkumab. Tildrakizumab. Risankizumab.	Psoriaz, psoriaz artriti, ba'zi hollarda Crohn kasalligi.

Sun'iy intellekt yordamida terapiya istiqbollari:

So'nggi yillarda **sun'iy intellekt (SI)** psoriazni davolashda individual yondashuvni rivojlantirishda qo'llanilmoqda.

SI yordamida:

1. Bemorlarning genetik ma'lumotlari, immun ko'rsatkichlari va oldingi davolash natijalari tahlil qilinadi.
2. Qaysi biologik preparat eng samarali bo'lishi oldindan bashorat qilinadi.
3. Nojo'ya ta'sirlarni minimallashtirish imkoniyati yaratiladi.

Mashina o'rganish algoritmlari yordamida $TNF-\alpha$, IL-17 yoki IL-23 ingibitorlariga javob berish ehtimoli hisoblanadi, bu esa personalizatsiyalangan terapiyani amalga oshirishga imkon beradi. Kelajakda SI asosidagi klinik qarorlarni qo'llab-quvvatlovchi tizimlar bemorlarga eng samarali va xavfsiz biologik terapiyani tanlashni osonlashtiradi.

XULOSA: Biologik terapiya psoriazni davolashda inqilobiy yondashuv bo'lib, kasallikning immunologik asoslarini nazorat qiladi va uzoq muddatli **remissiya** (kasallikning yengillashishi yoki alomatlarining yo'qolishi) imkonini beradi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt va individual yondashuvni integratsiya qilish davolash samaradorligini oshiradi, yon ta'sirlarni kamaytiradi va bemorlarning hayot sifatini yaxshilaydi. Shuning uchun biologik terapiya va sun'iy intellekt yordamida psoriazni davolash istiqbolli va zamonaviy yo'nalish sifatida qaraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Griffiths C.E.M., Armstrong A.W. (2021). *Psoriasis and biologic therapies: The current landscape*. The Lancet.

2.Boehncke W.H., Schön M.P. (2015). *Psoriasis*. The Lancet, 386(9997), 983–994.

3.Elmetts C.A. et al. (2020). *Joint American Academy of Dermatology–National Psoriasis Foundation guidelines of care for the management of psoriasis with biologics*. JAAD.

4.O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi (2023). *Dermatovenerologiya: klinik tavsiyalar*. Toshkent.

5.WHO. (2022). *Global report on psoriasis*. Geneva: World Health Organization.